

EVİRİM TEORİSİNİN SANAYİ TOPLUMUNDAKİ YERİ *

Doç. Dr. Adnan KÜÇÜKALİ

*Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3908-3400*

ÖZET

İnsanlık tarihi, insanların var olduğu günden bu yana, sürekli olarak bir değişim ve dönüşümün içerisinde olduğunu göstermektedir. Sınırsız insan ihtiyaçları, toplumları büyük veya küçük birçok değişimlere zorlamış böylelikle daha ilkel çevre ve yaşam şartlarından, daha gelişmiş yaşam şartlarına doğru devam eden dönüşümler ortaya çıkmıştır.

Toplumsal değişimin en açık ve hızlı yaşandığı coğrafya ise tarım toplumundan, sanayi/modern topluma geçiş yapan 19. yüzyıl Avrupa'sıdır. Dönemin halk kitleleri yeni karşılaştıkları kapitalist ekonominin beklentilerinden oldukça uzak ve acımasız bir yaşam tarzı ortaya koyduğunu kısa bir sürede yaşayarak tecrübe ettiler.

Tarih boyunca içerisinde yaşadıkları toplumun ve çağın değer, tutum ve kabullerinden etkilenen bilim ve düşünce insanları, sanayi toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yeni teoriler üretmekte de gecikmemişlerdir. Bu durum yalnızca sosyal bilimlerin teorilerini değil fen bilimlerinin de teorilerinin şekillenmesinde önemli etkilere sahip olmuştur.

Bu çalışmada; doğada uygun ve güçlü canlıların kalıp, güçsüz ve zayıfların ortadan kalkmasını, elenmesini “doğal seleksiyon” ile açıklayan Darwin’in evrim teorisinin, dönemin kapitalist ve seküler dünya anlayışını meşrulaştırma çabası içerisinde olduğu araştırma konusu yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sanayi Devrimi, Evrim Teorisi, Toplumsal Yapı, Evrimsel Bütünleşme.

* Bu makalenin bir kısmı Iğdır Üniversitesi’nce 24-29 Ekim 2019 tarihleri arasında düzenlenen III. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

THE PLACE OF EVOLUTION THEORY IN THE INDUSTRIAL SOCIETY

ABSTRACT

Human history is in a continuous change and transformation from the day mankind existed. Unlimited human needs forced societies to make big or small many changes. Therefore, the transformations which continue from primal living conditions to more advanced living conditions, came up.

Europe of the 19th century that switched from agricultural society to industrial/modern society is the fastest region to experience this social transformation. The community of this period experienced that the capitalist economical system created a life style which is cruel and is far from expectations.

The scientist and thinkers that are affected by values and attitudes of their time; were not late to produce new theories about needs of the industrial society. This situation had an important effect not only on social sciences but also science.

In this study; the research subject is the fact that Darwin's evolution theory that explains the survival of strong beings and extinction of weak beings with "natural selection", is in an effort to make capitalist and secular understanding legitimate.

Key Words: Industrial Revolution, Evolution Theory, Social Structure, Integration of Evolutionary.

GİRİŞ

Her disiplinin kendi uğraşı ve ilgi alanı vardır. Disiplinler dar anlamlarından çıkarılıp, temel çalışma alanlarının ötesinde geniş anlamlarında işletildiklerinde çok daha farklı ve değişik problemlere, bilimsel yetkinlikleri ve ilgileri çerçevesinde girebilmekte böylelikle de çok farklı değerlendirmelerin oluşumuna neden olabilmektedirler.

Toplum ve insanın etkileşimi üzerine yoğunlaşan sosyoloji bilimi de toplumda var olan olgu ve olaylara yüzeysel değil, ortaya çıkış nedenlerini de göz önüne alarak derinlemesine analizler yapar ve kendi penceresinden sonuçlar çıkarmaya çalışır.

Toplumlar canlı birer organizma gibi doğar, büyür, ölebilir veya değişirler. Bu değişiklikleri yaşarken de çoğu zaman dış çevrenin etkisi altında kalırlar. Toplum içerisinde yaşayan ve onun bir parçası olma durumundaki bilim insanları da her zaman çevre etkisinin çekim alanı içerisindeyler.

Gerek sosyal bilimciler gerekse fen ve sağlık bilimciler içerisinde yaşadıkları ortamdan az veya çok etkilenirler. Bu nedenle bilim insanları ta başından bilimsel bir araştırmaya başlarken çevresini ve dönemin ihtiyaçlarını göz ardı etmemeye çalışır. Genellikle toplumun ihtiyaçları hatta ön kabullerini göz önüne alarak talep edilen alanlara doğru bir yoğunlaşma yaşarlar.

Sanayileşme ile moderniteyi yakalamış bir toplum, her şeyden önce gerçekliği sadece deneyle elde edip bilinebileceği düşüncesinden oluşan teziyle, metafiziğe kapalı hatta metafizikle kavgalı bir toplumdur. Pozitivizmi kutsayan bir anlayışın hâkim olduğu bir ortamda çalışma yapacak olan uygulayıcıların da benzer anlayışla hareket etmesi gayet olağan bir durumdur. Zira araştırmacının da “insan” olduğu dikkatlerden kaçırılmamalıdır. Bu durumda bilim insanının düşünce açıklama ve değerlendirmelerinde hatta kullandığı teknik yöntemlerinde egemen kültürün etkisinden tamamen kurtulması da beklenemez. (Radick, 2003: 143-145; Glass, 2002: 29-40).

Varlığı ve varoluşu tarihin hemen her döneminde araştırma problemi hatta birçok inanç sisteminin önemli bir rüknü olarak değerlendiren toplumlar insanlığın var olması probleminde de zaman zaman evrimci düşünceye benzer yaklaşımlarla karşılaşmışlardır. Ancak mikroskopun dahi yeni yeni kullanıma başladığı ve oldukça ilkel teknolojinin kullanıldığı bir dönem olan sanayi/modern toplumunda evrimci anlayış o güne kadar hiç görmediği bir kabule maruz kalmış teori, yasa hatta dogma şekline bürünmüştür.

18 ve 19. yüzyıl yalnız Avrupalının değil hemen tüm dünya milletlerinin çok ağır bedeller ödediği oldukça zor ve çirkin bir yüzyıldır (Harman, 2016: 317). Ortaçağ feodalitesiyle yıpranmış köle gibi gücün ve otoritenin emrinde yüzyıllarca, boğaz tokluğuna çalışmış geniş halk kitleleri büyük umutlarla dâhil olduğu sanayi toplumunda daha farklı egemen yapının mutlak itaati ile yüzleşmiştir. Ortaçağ boyunca hükmeden kraliyet ve onun hamisi dini otorite, yerini sermayenin sahibi burjuvaya terk ederken sermayenin sahibi bu yeni güç insanlara onurlu bir yaşamı vaat etmekten uzak bir sistemi getiriyordu. Sistem; güçlü olanın yaşamda kalma zayıfın ortadan kalmasının doğallığı hatta gerekliliği üzerine inşa edilmekteydi.

Bu araştırma, 19. yüzyılda Charles Darwin’le yeniden hayat bulan evrim teorisinin sanayi toplumunun vahşi kapitalist anlayışına bir meşrulaştırma çabası içerisinde olduğu varsayımını nedensellik anlayışıyla araştırmak ve tarihsel verilerden yararlanılarak tikel/özümlü olanı sosyolojik yaklaşımla (Cengiz, 2011: 194) sorgulamak amacıyla yapılmıştır.

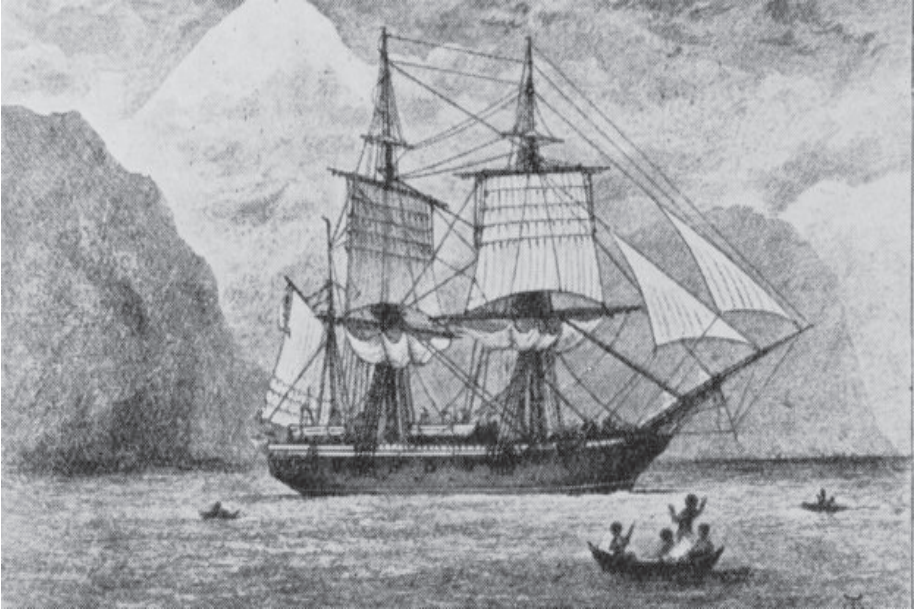
1. Charles Darwin

12 Şubat 1809 yılında zengin bir ailenin çocuğu olarak doğan Charles Darwin, bir İngiliz hekim, doğa filozofu, fizyolog, mucit ve şair gibi çok farklı

alanlarda çalışması olan büyükbabası Erasmus Darwin'in (1731-1802) canlıların bir evrim süreciyle oluştuğu düşüncesinin dile getirildiği bir ortamda büyümüştür (Sloan, 2003: 18).

Babası ve dedesinin izinden giden Darwin, 1825 yılında Edinburgh Üniversitesi'nde tıp okumaya başlamış ve burada transmutasyon üzerine teorileri olan insanlarla tanışarak, 1820'lerde evrim fikrine en yakın şey transmutasyon teorilerinden haberdar olmuştur. Ancak doktor olmak istemediği düşüncesi kendisinde hâkim olunca, kariyerine kilisede devam etmeye karar vererek; 18 yaşında Cambridge'de teoloji ilmi almış ancak burada da biniciliği derslerine tercih etmiş nihayetinde 1831'de mezun olmuştur (BBC News, 2019).

Bir din adamı olarak çalışmaya fırsat bulamadan Cambridge Üniversitesi'ndeki hocası, kendisini bilimsel araştırmalar ve gözlemlerde bulunmak üzere dünyayı gezecek HMS Beagle gemisine davet edince başta Amerika olmak üzere birçok coğrafyayı 5 yıl süre ile gezme ve inceleme fırsatı bulabilmiştir (BBC News, 2019).

Resim 1. Beagle Gemisi. **Kaynak:** BBC News, 2019.

Darwin'in 5 yıl oldukça zor şartlarda geçen gemi seyahati, 4 Ekim 1836'da Londra'da son bulmuş, 22 Kasım 1859'da ise Evrim Teorisini anlattığı meşhur "**Origin of Species**" (Türlerin Kökeni) isimli kitabını yayınlamıştır. Kitap kısa sürede tükenerek beklenenin üzerinde bir ilgiye mazhar olmuştur (biyografi.info, 2019).

Yalnızca Avrupa değil, Darwin'in kendisi ve ailesi de zor şartlar altında hayatını sürdürme durumunda idi. 30 yaşında evlilik yapan Darwin'i seyahatlerinde yakalandığı hastalıklar bir türlü yakasını bırakmadığı gibi eşi ve sahip olduğu 10 çocuğu da hastalıklarla geçen bir hayat sürmektedir. Bunlardan biri erkek ikisi kız olmak üzere 3 çocuğu hastalıkları nedeniyle vefat etmiş diğerleri ise sürekli hastalıklarla mücadele etme durumunda kalmışlardır. Kendisi 73 yaşında iken 19 Nisan 1882'de Londra'da vefat etmiştir (biyografi, info, 2019).

Charles Darwin yaşamı ve içerisinde bulunduğu ortamlar “hayatta kalmanın” zor olduğu, artan eşitsizlik ve gerilimlerin zirve yaptığı dönemlerdir (Harvey, 2010: 22; Aron, 1994: 66). Bir anlamda evrim teorisiyle Darwin, “hayatta kalma işlevlerinin” çağdaşı bazı fen bilimcileri gibi -hayatı anlamlandırabilmek adına- “doğal seleksiyon” adını verdiği yeni bir inanç sisteminin kapısını aralamakla meşguldür.

2. Evrim Kavramı ve Teorisi

Evrim kavramı antikçağdan modern topluma kadar geçen binlerce yıl içerisinde birçok disiplinde ve düşünürde farklı anlamlarda (Johnson, 2003: 29; Yıldırım, 1989: 12) yorumlansa da genellikle ortaya çıkan değişim, dönüşüm ve başkalaşımı ifade etmek için kullanılmıştır. (Küçükali, 2019: 48; Meyer ve Keas, 2003, s.1).

Günlük hayatta daha ziyade gelişim (tekâmül) anlamında kullanılan evrim, birçok düşünür ve disiplinde bazı nüanslarıyla farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin evrim, Schellig'de doğa merkezli, Hegel'de idealist ve insanlık tarihi merkezli, Marks'ta materyalist ve ekonomik ilişkilerin belirlediği tarih merkezli, biyolog Darwin'de ise bütün canlı türlerinin birbirinden oluşması merkezli bir değişimi anlatmak için kullanılır (Taslaman, 2013, s.75).

En genel hatlarıyla evrim düşüncesi, evrimleşmenin bir sonucu olarak türlerin değişimini ve yeni türlerin oluşumunu, evrime etki eden faktörler ve mekanizmalar ile açıklayan bir teoridir. Evrimci bilim insanlarına göre canlılığın başlangıcı olarak kabul edilmesi gereken tarih, günümüzden yaklaşık 3.8 milyar yıl önceye kadar gider. O dönemde dünyada bazı moleküllerin organizma adı verilen oldukça geniş ve karmaşık yapılar oluşturarak canlılığı başlattığı ve bu canlının günümüze kadar değişik türleri meydana getirdiği varsayımından hareket edilir (Harari, 2015: 7). Evrimci düşünce canlılardaki genetik kompozisyonunun rastgele mutasyonlar yoluyla değiştiğini, ilk kez günümüzden yaklaşık 1.1 milyon yıl önce dinoflagellat adı verilen bir grup canlının kendi içinde türleşmesi ile başlayan gen ve özellik dağılımlarının ise nesiller içerisindeki değişiminin devam ettiğini iddia ederler (Küçükali, 2019: 49).

3. Evrimci Düşüncenin Diğer Disiplinlerde Karşılık Bulması

Sanayileşmenin oluşumu ve devamında asıl itici kuvvet matematik ve fen bilimlerine dayılı makineleşme olsa da hemen tüm kurumlarıyla değişimi çok hızlı yaşayan ve toplumundaki dönüşümleri anlamlaştırma uğraşısı içerisinde olan diğer bilimciler de sosyal bilimcilerdir. Sosyal bilimciler Antik Yunandan ortaçağ İslam bilginlerine nihayet klasik sosyologlar olarak tanımlanan modern dönem sosyologlarına kadar toplumlardaki değişimi sınıflandırma ve durum tespiti yapmanın çabasını göstermişlerdir.

H. Spencer, A. Comte E. Durheim ve K. Marx ve M. Weber gibi klasik dönem sosyologları, insanların on binlerce yıl içerisinde kazanmış oldukları bilgi ve tecrübelerindeki değişim ve gelişimden hareketle ilkel toplum, tarım toplumu ve modern toplum gibi farklı toplum tiplerini meydana getirdikleri tezlerini ileri sürmüşlerdir. Sosyologlar daha ziyade evrimin çevreye uyum sağlama fikriyle ilgilenirler. Onların çoğuna göre biyolojik evrimde olduğu gibi farklı formdaki insan toplumlarının hayatta kalması ve dolayısıyla topyekûn gelişiminin dışsal şartlara farklı uyum sağlama kapasiteleri ile yakından alakalıdır (Giddens, 2011: 128-129).

Darwin, on dokuzuncu yüzyılda oldukça etkili olan ve ciddi bir taban bulan klasik sosyologlara ait bu toplumsal değişim düşüncelerini, biyoloji gibi bambaşka bir alana uygulayarak türlerin de değiştiği, farklılaştığı teorisi ile kendisine destek bulmaya çalışmış ve istediği desteği de bulabilmiştir. Darwin'in teorisini bu anlamda siyaset, kültür, bilim ve ekonomide olan değişimlerin canlılar dünyasında da kendisine açıklama bulması olarak nitelendirmek mümkündür (Thaxton, Bradley & Olsen, 1984: 202-205).

Yine bu anlamda yalnızca sosyoloji değil A. Smith ve R. Thomas Malthus gibi klasik dönem iktisatçıların yazılarında rekabet ve mücadele fikirleri aynı anda ekonomi ve biyolojiden ilham almıştır. Buna göre, bir dereceye kadar, biyolojik metaforlar her zaman modern iktisat teorisi ön planda veya arka planda olmuştur. Darwin ise çok geçmeden bu etkileşimi daha kuvvetlendirebilmenin alt yapısını oluşturma amacıyla çalışmalar yapmıştır (Hodgson, 2005: 105-107).

4. Sanayi Devrimi İle Birlikte Toplumsal Yaşamda Ortaya Çıkan Dönüşüm

On binlerce yıl tarımla oldukça kısıtlı bir üretim ve zanaatkârlıkla çalışma hayatlarını devam ettiren toplumlar (Günay, 2002: 8) buhar makinasının icadıyla yalnızca kitle ve seri üretime geçişi değil aynı zamanda modern topluma geçişi de gerçekleştirmiş oldular.

Sanayi devrimi değişim ve dönüşümün tarihin hiçbir döneminde bu yoğunlukta ivme kazanmadığı bir dönemdir (McNeil, 1994: 466-463; Aslan ve Yıl-

maz, 2011: 94). 18. yüzyılın ortalarında İngiltere’de ortaya çıkıp kısa zamanda Avrupa ve diğer kıtalara yayılarak üretim teknolojisinde ve toplum hayatında köklü dönüşümlere neden olan sanayi devrimi (Tutar, 2013: 67) bir anlamda binlerce yıl yeterince karşılanamamış insan ihtiyaçlarına bir cevap bulma arayışıdır.

Sanayileşme ile modern dünyanın kapılarını aralayan geniş halk kitleleri; ortaçağ boyunca bilme ve yeniliğe kapalı kilise ve öğretilerinin artık son bulması gerektiği yaklaşımı ile dini ve dini olan hemen her türlü bilgiyi (inancı) sorgulamak durumunda olmuştur. Zira toplum yaşadığı olumsuzlukların birçoğunda kilisenin asırlar boyunca ortaya koyduğu yaklaşımların etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bazı yazarlara göre bu durum Hristiyanlığın çöküşü olarak da tanımlanabilir (Şenocak, İ. 2019).

İnsanlığın on binlerce yılda yapılamayanların sanayileşme ile çok kısa sürede yapılırlar olması bilimin ve bilimselliğin tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar baş tacı edilmesine bir anlamda kutsanmasına neden olmuştur. Başta bilim insanlarınca olmak üzere toplumun genelinde, fen ve matematik bilimlerine yoğunlaşmanın, dini olandan da uzaklaşmanın gerekliliği düşüncesi hâkim olmuştur.

Modern dünyada artık pozitivism ve sekülerizm, bir parçanın iki yarısı hükmündedir. Doğru bilginin kaynağının, yalnızca deneysel verilerde bulunduğunu belirten pozitivist bilim yaklaşım (Frolov, 1984: 331), toplumsal olay ve kurumları anlamlandırmada seküler dünya görüşü (Casanova, 2011: 54) ile perçinleşerek materyalist bir anlayışın hâkim olduğu yeni bir dünya düzenine doğru bir yönelişi ve bambaşka bir ideolojiyi de beraberinde getirmiştir. Böylelikle 18. yüzyıl Avrupa’sında pozitivistçi bilim anlayışı seküler yaşam tarzıyla bütünleşince toplumun geleneksel yapısını, kültürünü derinden etkilemiş ve geleneksel kurumlaşmış dini inançları, uygulamaları, kurumları, normları ve değerleri etkileyerek köklü bir değişim ve dönüşüme neden olmuştur (Abuzar, 2017: 54).

5. Yeni Bir Dünya Görüşü Oluşturma Çabaları

Toplumların tarihi ve yaşadıkları kültürün özellikle insana yönelik teorilerin oluşumunda etkili olduğu sıkça rastlanılan bir durumdur (Radick, 2003: 162-163). Yaşam şartlarının zorlaştığı buna karşılık mülkiyet dağılımındaki paylaşımın giderek arttığı bir toplumda gücün etkisi hayatın hemen her alanında kendisini gösterir.

Bu duruma David Hume’ın 1748’de yazdığı “Ulusların Karakterleri” deneğinde rastlanmaktadır. Hume, “Siyahlar ve öteki yaratıklar doğal olarak beyazlardan daha aşağıdır.” ifadesini kullanmıştır. Aynı şekilde Immanuel Kant

da, 1764'te "Yüce ve Güzel Olanı Hissetme Üzerine Gözlemler" başlıklı eserinde, "Afrika siyahlarının doğadan zekâ almadıklarını" ileri sürmüştür. Hegel Tarih Felsefesi isimli çalışmasında ise "siyahların insanlığın yüzkarası olduğunu ve Afrika'nın dünya tarihinin bir parçasını oluşturamayacağını çünkü bu yönde bir gelişme sergilemediğini" ifade etmekten çekinmez (Taş, 1991: 40; Körlü, 2015: 10).

Endüstrileşmenin ilk dönem sosyologlarından Saint Simon'un çalışmaları Comte'un, Durkheim'in ve Marx'ın düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Endüstri toplumunun yönünün ve düzeninin aylakları tarafından değil, bilim adamları ve sanayiciler tarafından belirlenmesi gerektiğini, bu toplumdaki krizin de pozitivistlere dayanan yeni bir din ile çözülebileceğini savunuyor (Pickering, 1993: 68).

Bilim insanlarının bir kısmı Darwin'in evrim teorisinden salt bir ateizm çıkarmayı hedeflemediğini düşünürken bazı bilim adamları ve felsefeciler ise ateizm ile evrim teorisi arasında güçlü bağlar olduğu görüşündedirler. Örneğin, Richard Dawkins, ateizmin ancak evrim teorisi sayesinde rasyonel olabildiğini veya bu teoriyle birlikte ancak entelektüel açıdan tatmin olmuş bir ateist olabildiğini ifade etmiştir. Teorinin 19. yüzyılda yükselen değer olan pozitivistlere zemin hazırladığını düşünen William Dembski ise "Darwin olmasaydı bile pozitivistlerin onu icat etmesi gerekirdi" şeklinde ilginç bir değerlendirmede bulunmuştur (Çakmak, 2013: 63; Dawkins, 2004: 1; Dembski, 2001: 560-571).

6. Sanayi Toplumunda Evrim Teorisinin Karşılıklı Bulması

Darwin evrime yönelik olmak üzere gerek aile ve çevresinden gerekse de kendisini önceleyen düşünürlerden farklı fikirleri devralmıştır. Bununla yetinmeyen Darwin, evrim fikrini teori haline getirmek ve bu teoriden genellemeler yapabilmek için uzun yıllar çalışarak, evrimin temel paradigmasını oluşturma gayreti içerisinde olmuştur. Ancak 'bilim yapmak' dediğimiz eylemin, içinde bulunulan atmosferden etkilendiğini unutmamak gerekir. Bu nedenle evrim teorisinin, 19. yüzyılda esas itibarıyla İngiltere'deki felsefi, bilimsel, teolojik ve sosyo-kültürel paradigmadan özetle sanayi toplumundan bağımsız olarak ortaya konulduğunu söylemek gerçekçi bir değerlendirme olmaz (Taslaman, 2007: 121).

19. yüzyıl fen bilimlerinde ve sanayileşmede yaşanan harikulade gelişmeler ilerlemeler sevindirici gelişmeler olmakla birlikte işçi işveren arasındaki çatışma, yoksulluğun kronikleşmesi ve büyük halk kitlelerinin memnuniyetsizliklerindeki artış, sosyal bilimcilerin ve sermaye sahibi işverenlerin ortaklaşa hareket etmelerini zaruri kılmıştır. Bilim insanlarını yaşanan toplumsal sorunlara yönelik çalışmalara yöneltmiştir.

Resim 2. Erasmus Darwin (1731-1802) gibi bilim insanları ve sanayicilerin bir araya gelerek yemek yediği, bilimsel ve teknolojik ilerleme üzerine konuştuğu The Lunar Society kulübünün gravürü. **Kaynak:** BBC News, 2019.

Sanayi toplumu hemen tüm toplumsal kurumlarıyla toplumsal değişimin çok hızlı yaşandığı bir zaman dilimidir. Sanayileşmeyle tarım toplumunun yaşam ve üretim tarzından hızla uzaklaşan Avrupa ve Amerika yaşadığı değişim ve dönüşümü evrim düşüncesi aracılığıyla siyasi ve kültürel boyutta bir yerlere yerleştirme arayışı içerisinde olmuştur.

Evrim teorisi yalnızca ateistler ve pozitivistler için bir ilham kaynağı olmamış, ilginç bir şekilde birbirine taban tabana zıt olduğunu bildiğimiz sosyalizm, kapitalizm ve faşizm gibi ideolojilerin kendileri için kullandıkları bir argümana da dönüştürülmüştür. Örneğin, ‘Sosyal Darwinizm’ olarak adlandırılan anlayışın mimarı olan Herbert Spencer (1820-1903) teoriden ilhamla, doğanın çetin bir rekabet âleminde ibaret olduğunu ve toplumların bu âlemin dışında kalamayacağını söylemiştir. Benjamin Kidd (1858-1916) doğal seçim kavramının, kapitalizmin ‘bırakınız yapsınlar’ mantığının yansıması olduğunu iddia etmiştir. Karl Marx (1818-1883) Darwin’in düşüncelerini İngiliz kapitalizmiyle özdeşleştirmiş, onun bütün biyoloji tasvirini İngiliz toplumunun iş bölümü biçimiyle ve Thomas Robert Malthus’un (1766-1834) “var olma savaşı” kavramıyla birlikte düşünmüştür. Fakat diğer taraftan evrim teorisinin canlı yaşamının kökenine dair bir bilinçli bir yaratımı öngörmemesi Marksizm’in Tanrı ve din algısının temellendirilmesi açısından bir işlev görebileceği düşünülmüştür. Nazi Almanya’sında ise Hitler’in arı ırk yaratma amacını gerçekleştiren

bu teorinin ona ilham vermiş olma ihtimali göz ardı edilemez. Ayrıca Amerika ve Avrupa'nın yakın tarihinde 'Sosyal Darwinizm'den ilham alan bir anlayışla toplumdaki dezavantajlı gruplara fiziksel ve zihinsel engelli insanlara, güçsüz ve zayıf milletlere yönelik zulüm ve katliam derecesine varan uygulamaları tarihi gerçeklikler olarak ortadır (Çakmak, 2013: 64).

Klasik İktisadi Düşünce İle Evrim Teorisinin Entelektüel Beraberliği, isimli çalışmamızdaki tespiti burada paylaşmak problemin tanımlanması adına yerinde olacaktır: "17. yüzyıl başından 19. yüzyıl ortalarına kadarki geniş zaman boyutu, başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin farklı coğrafyalarında yaşayan görece geri kalmış toplumlara hükmetme, beşeri ve ekonomik sermayelerine sahip olma tutkularının en yoğun yaşandığı dönemdir. Bir anlamda Darwin'in evrim teorisi bu durumun legaliteye kavuşturulma (meşrulaştırma) misyonunu rahatlıkla üstlenmiş görünmektedir..." (Küçükali, 2019: 50)"

6.1 Evrim Teorisinin Toplumsal Hayatta Uygulanması ve Konko Örneği

Darwin'in evrim teorisinin genişletilerek toplumsal alanda uygulanması, Sosyal Darwinizm adı verilen yeni bir terimin kullanılmasının önünü açmıştır. Sosyal Darwinizm; Darwin'inin teorisinde iddia ettiği şekilde bireysel organizmalar arasındaki rekabetin çevreye en uygun olanın idame etmesi yoluyla biyolojik evrimsel değişikliğe neden olması gibi; bireyler, gruplar veya uluslararası arasındaki rekabetin de insan topluluklarında sosyal evrime neden olduğunun doğallığını ileri sürer.

Canlı türleri arasında yaşanıldığı iddia edilen değişiklik olgusunun kısa bir süre sonra biyolojik alandan sosyal alana aktarılması; 19. yüzyılda birçok masum ve mazlum ülke insanlarına yaşatılan zulüm ve katliamların doğal hayatın parçası hatta yaşanılması gereken zorunluluğu olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Sanayileşme ile güçlenen Batılı ülkeler; kapitalizm, faşizm, nasyonal sosyalizm ve emperyalizm gibi sistemlerinde Sosyal Darwinizm'i zayıf toplumları düzenin dışına atabilmek ve ortadan kaldırmak için uygun bir argüman olarak değerlendirmişlerdir (Körlü, 2015: 13-17).

Genel bir değerlendirme ile Sosyal Darwinizm'in iki tarz kullanımı söz konusu olmuştur; bunlardan ilki klasik iktisadi düşüncede işçi ve işveren ilişkilerinin düzenlenmesinde sermayeden yana tavır takınması, "bırakınız yapsınlar" anlayışını doğanın kanunu gibi öne sürmesi, ikincisi ise; ırkçı ve emperyalist düşünceleri desteklemesi şeklinde vücut bulmuştur. Teorinin birinci tarzda kullanımı İngiltere ve Amerika'da, ikinci tarz kullanımı ise; kıta Avrupa'sında söz konusu olmuştur (Doğan, 2012: 65).

6.1.1. Orta Afrika Ülkesi Konko’da Yaşanılan Zulüm ve Katliam

Sanayileşen Batının, evrim teorisine sığınarak, dünyanın birçok yerinde nasıl zulüm ve katliamlara yol açtığını Harari şu şekilde anlatır: “Londra ve Paris borsalarında işlem gören özel köle ticareti yapan şirketler tarafından 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar yaklaşık 10 milyon Afrikalı kölenin Amerika’ya getirilmesi ve bunların yüzde 70’inin şeker çiftliklerinde çalıştırılması dönemin çarpıcı örneklerindedir. Bunların çoğu kısa ve sefil bir yaşam sürüyor, milyonlarcası da köle ele geçirmek için yapılan savaşlarda veya Afrika’nın iç bölgelerinden Amerika götürülürken uzun seyahatlerde ölüyordu. Bütün bunlar, Avrupalılar şekerli çay içebilsin ve tatlı yiyebilsin, böylelikle de şeker baronları muazzam kârlar elde edebilsin diye yaşanıyordu. Sanayileştikçe banker ve sermayedarları daha çok zenginleşmekte milyonlarca işçi daha fazla sefalet ve fakirliğe mahkûm ediliyordu” (Harari, 2015: 250-252).

1876’da Belçika Kralı II. Leopold, tarafından köle ticaretini önleme amacı ile Afrika ülkesi Kongo’ya giden Belçikalılar çok kısa süre içerisinde yerel halkı maden ve çiftliklerde çalıştırmaya başladılar. Özellikle kauçuk endüstrisi çok vahşiydi. Hızla talep büyümesi yaşayan kauçuk ihracatı Kongo’nun önemli gelir kaynağı olmuştu. Kauçuk toplayan Afrikalı köylülere giderek daha yüksek hedefler konmaya başlandı, bu hedeflere ulaşamayanların da “tembelliklerinden” dolayı, vahşice cezalandırılıp kolları kesiliyor zaman zaman da köylerin tamamı katlediliyordu. En ılımlı tahminlere göre, 1885 ile 1908 yılları arasında büyüme ve kâr sevdası yaklaşık 6-10 milyon arasında insanın yaşamına mâl olmuştur. Bu rakam ülke nüfusunun %20’sine karşılık gelmekteydi (Harari, 2015: 250-252).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Endüstrileşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni toplum düzeni, toplumun hemen tüm yapısını bir değişime uğratmış ve yepyeni bir toplum tipinin doğmasına neden olmuştur. Klasik tarım toplumunda var olan değer ve tutumlar sorgulanır olmuş toplum yeni kapitalist ekonomik anlayış ve pozitivist biliminin rehberliğinde seküler bir dünya görüşü ile baş başa bırakılmıştır. Batı toplumlarında ekonomi o denli baş tacı edilmiştir ki kaynaklara ulaşmak ve onlar üzerinde tasarruf etmek için güçlü olmak yegâne şart olarak kabul edilmiştir.

Ülkelerin ve dünyanın yeni düzeninde yalnız güçlüünün yaşamasının, güçsüzün ise doğal olarak yok olmasının bir zaruret olarak görülmesi gerektiği, Darwin’in evrim teoriyle meşrulaşma sürecine girmiştir. Özellikle dönemin kapitalist işverenleri ve sömürü tüccarlarının birçoğu, Darwin’in teorisini coşkuyla karşılamışlardır. Çünkü o dönem, işçilerin rahatsızlıklarının olduğu, çalışma reformu için baskı yapıldığı, işçi-işveren ilişkisinde gerilimin en üst

düzye de olduğu bir dönemdi. Burjuvazi, işbölümü sürecini makineleştiren güçsüzü makinanın çarklarında öğüten yeni fabrika sistemini onaylayacak sağlam bir gerekçeye muhtaçtı. Bu noktada Darwin'in teorisi sosyal bilimcilerin de biricik dayanak noktası olma durumunda olmuştur. Zira iktisadın "verimlilik için ayrışma" kavramı yalnızca ülke içi sömürü değil küresel sömürüyü de doğal bir sürecin olması gereken bir unsuru olarak sunmaktaydı.

Batı toplumları bilimin ve gelişmenin önündeki asıl engelin kilisenin dogmaları olduğunda hem fikirdiler. Kilisenin ve diğer ilahi dinlerin en temel öğretisi ve başlangıç noktası tüm varlıklardan farklı her şeye hâkim ve güç yetiren bir ilahın görünen ve görünmeyen âlemleri yarattığına olan inançtır. Ancak bu inancın sarsılması ile din toplumsal hayatın dışına itilebilir, ateist pozitivist ve materyalist bir düşünce ile güçlünün üstün olduğu yeni bir toplum var edilebileceği kanaati toplumda egemen bir anlayış haline gelmiştir. Yalnızca bir fen bilimci olarak Darwin değil, klasik dönem sosyologları da birçoğu konjonktüre de uygun olarak, bilme yeni bir insanlık dini, statüsü kazandırmanın gayreti içerisinde olmuşlardır.

Sanayileşmeden umduğunu bulamayan giderek yoksullaşan geniş halk kitleleri yeni toplumun yapısından rahatsızlık duymaya başladılar. Zira çalışan ve üreten kesimler bekledikleri refahı bir türlü elde edemediler. Bu durum toplumsal kargaşa, ayaklanma ve olayların ana nedeni olarak uzunca yıllar anarşinin tetikleyicisi olmuştur. Fabrika, atölye vb. üretim araçlarının sahipleri, güç ve sermayelerini artırdıkça emekçi kesim ters orantılı olarak daha fazla yoksullaşmakta halkın yaşam şartları bir türlü iyileştirilememektedir. Protesto ve ayaklanmalarla kendine çıkış yolu arayan emekçi kesim gücün karşısında sürekli çaresizlik içerisinde kalmıştır.

19. yüzyıl Avrupa ve Amerika'sındaki egemen kapitalist anlayış, daha çok üretim daha çok kâr üzerine oluşturulmuş insani olanı ikinci plana atmış bir ekonomik sistemdir. Bu sistemde zayıfın güçsüzün hakkı yok denecek kadar azdır. Köylerini ve büyük aile yapılarını terk ederek şehirlere yerleşen büyük halk kesimleri için yaşam eskisinden de zor ve yorucudur. Ağır şartlar altında yaşam mücadelesi veren emekçilerin ortalama yaşam süreleri 40 yıldır. Kentlerde üretim patlaması yaşanmasına rağmen, düşük ücretle çalıştırdıklarından çalışan kesimde kıtlık, açlık ve hastalıklar kol gezmekte insanlar yoksulluk ve yoksunluğu hiç olmadıkları kadar derinden hissetmektedirler.

Sanayici ve iş adamlarının ortak problemi fabrikalarda çalışan ancak düşük ücrete razı olmayan işçilerdir. Köleleştirilmiş kesim yalnızca Avrupa ve Amerika'nın yerleşik halkından değil; başta Afrika olmak üzere dünyanın değişik kıta ve ülkelerinden zorla getirilen ve düşük ücretlerle istihdam edilme zorunluluğunda bırakılan farklı dil, din ve milliyete sahip insanlardan da

oluşturulmuştur. Sermayeye hükmedenler yoksul konumdaki kendi halkına ve dünyanın diğer milletlerinden oluşturdukları çalışan kesimlere hayati cehenneme çevirmekten geri durmamışlardır.

19. yüzyıl ile birlikte ulus devletlerin oluştuğu, sınırlarının çizilmeye başlandığı Avrupa’da yeni ülkeler ve yönetim şekilleri birer birer baş göstermiştir. Kendi yönetimlerini sağlamlaştırmak ve hükmettikleri alanları genişletme sevdasında bulunan diktatör yönetimler Adolf Hitler, Mussolini gibi faşist, Stalin ve Mao gibi komünist liderler dahi Darwin’in evrim teorisini bir dayanak noktası olarak ustalıklarla kullanmaktan geri durmamışlardır. Zira teori gücün mutlak hâkimiyetini doğal ve ahlaka uygun bulmaktadır.

Zamanla burjuva, dönemin bilim insanlarından işledikleri zulümleri meşrulaştıracak ve dinin yaratılış inancına alternatif oluşturabilecek yeni bilimsel yaklaşımlar ortaya konması taleplerinde bulunmuşlardır. Çünkü yapılan ve yaşanılanların altı doldurulamamıştır. Darwin’in doğada sürekli olarak var olan yaşam savaşında, güçlü ve doğal yaşam şartlarına uygun olan canlılar hayatta kalabilmesi, kaçınılmaz bir yasa oluşuna yönelik biyolojinin verileri ile şekillendirilmiş teorisi kapitalist dünya anlayışının fen bilimleri ile temellendirmesinden başka bir şey değildi.

Mikroskopun henüz yeni yeni kullanıldığı teknolojiye uzak bir Avrupa’da cansız inorganik maddelerin milyarlarca yıl içerisinde canlı, organik varlıklara döndüğünü iddia etmek büyük bir zorlamanın eseridir. Teoriye göre varlık yalnızca canlı olmamakta, bireysel ihtiyaçları ve şartlar gereği türden türe de geçişebilmekte, türler arası geçişi de sağlayabilmektedir. Bu durumda ancak milyarca yılda oluşabilmektedir.

Günümüze kadar farklı yorumlar getirilse de evrimci görüşün ulaştığı son nokta, dört milyar yıla yakın bir süredir gezegendeki her bir organizmanın doğal seçilime uygun olarak değiştiği ve hiçbir akıllı yaratıcı tarafından tasarlanmadığıdır. Ancak insanlığın bugün ulaştığı noktada dört milyar yaşındaki doğal seçim düzeni tamamen farklı bir meydan okumayla karşı karşıyadır. Bilim insanları dünyanın dört bir yanındaki laboratuvarlarda, doğal seçim yasalarını bozarak bir organizmanın özgün özelliklerini bile dikkate almadan farklı canlıların ortaya çıkmasında rol oynayabiliyorlar. Akıllı bir tasarımın bir anlamda yeni bir varlık meydana getirdiğini gören insanlık canlıların evrimle oluşmasını zorunlu gören yaklaşımlara bilimsel zorbalıklara karşı oldukça kuvvetli argümanlarla karşı gelebilme durumundadır.

Harari’nin ifadesiyle dünyanın dört bir yanındaki biyologlar akıllı tasarım hareketiyle girdikleri mücadelenin içinde sıkışmış durumdadır. Akıllı tasarım taraftarları okullarda Darwin’ci evrim teorisinin öğretilmesine karşı çıkıp biyolojik karmaşıklığın bütün biyolojik detayları daha en baştan düşünmüş olan bir yaratıcının varlığını kanıtladığını öne sürüyorlar.

KAYNAKÇA

- Abuzar, C. (2017). “Din-Toplum Etkileşimi ve Eğitim”, Harran Maarif Dergisi, 2 (2), 50-58.
- Aron, R. (1994). Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, Çev. K. Alemdar, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aslan, S. & Yılmaz, A. (2001). “Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2 (2).
- BBC NEWS, (2019). “Darwin: Evrim teorisini ortaya atan bilim adamının sıra dışı hayatı”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47197862>, Erişim Tarihi: 03.07.2019.
- Biyografi.info (2019). “Charles Darwin”, <https://www.biyografi.info/kisi/charles-darwin>, E. Tarihi: 08.10.2019.
- Casanova, J. (2001). Civil society and religion: Retrospective reflections on Catholicism and prospective reflections on Islam. Social Research: An International Quarterly, 68 (4), 1041-1080.
- Cengiz, C. (2011). “Tarihsel Sosyolojide Yöntemi Bulmak Ya Da Doğan Ergun Üzerine Bir Deneme”, Ankara: Folklor Edebiyat Dergisi, 17 (66): 189-217.
- Çakmak. M. (2013). “Evrım Teorisi Tanrının Varlığı İçin Gerçek Bir Tehdit midir?” Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 22, (2) 55-81.
- Dawkins, R. (2004). Gen Bencildir, çev. Asuman Ü. Müftüoğlu, Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Dembski, W. A. (2001). “Intelligent Design as a Theory of Information”, Robert T. Pennock (Ed.), Intelligent Design Creationism and Its Critics, Massachusetts Institute of Technology: A Bradford Book., 553-574.
- Doğan, A. (2012). Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm, Haz. Semih Atış, İstanbul: Küre Yayınları.
- Giddens, A. (2011). Sosyolojinin Savunucu, çev. İ. Kaya, İstanbul: Say Yayınları.
- Glass, B. (2002). The ethical basis of science. In: Bulger RE, Heitman E, Reiser SJ eds. “The Ethical Dimensions of the Biological and Health Sciences-Selected Policies and Resources”, 2nd ed. Cambridge University Press, 29- 40.
- Günay, D. (2002). “Sanayi ve Sanayi Tarihi”, Mimar ve Mühendis Dergisi, 31, (8), 8-14.
- Harari Y. N. (2015). Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi, Çev. Ertuğrul Genç 2. Baskı İstanbul: Berdan Matbaacılık.
- Harman, C. (2016). Halkların Dünya Tarihi. 6. Baskı, İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın Ticaret.

- Harvey, D. (2010). Paris Modernite'nin Başkenti, Çev. B. Kılınçer, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hodgson, G. (2005). Decomposition and growth: Biological metaphors in economics from the 1880s to the 1980s. In K. Dopfer (Ed.), *The Evolutionary Foundations of Economics* (pp.105-148).Cambridge: Cambridge University Press.
- I. T. Frolov (1984). Dictionary of Philosophy, edited by Murad Saifulin, New York: International Publishers.
- Körlü, A. (2015). Avrupa Irkçılığı Ve Beden Politikaları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: basılmamış Y. Lisans Tezi.
- Küçükali, A. (2019). “Klasik İktisadi Düşünce İle Evrim Teorisinin Entelektüel Beraberliği”, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 8 (20), 43-58.
- McNeil, W. (1994). Dünya Tarihi, (Çev. A. Şenel), Ankara: İmge Kitabevi.
- Pickering, M. (1993). Auguste Comte: An Intellectual Biography, Vol:1 Cambridge: Cambridge University Press, pp. 277- 314,
- Radick, G. (2003) The Cambridge Companion to DARWIN, “Is the theory of natural selection independent of its history?” Edited by Jonathan Hodge, J. and Radick, G. , New York: Published in Cambridge University Press.
- Sloan, P. R. (2003). The Cambridge Companion to DARWIN, “The making of a philosophical naturalist” Edited by Jonathan Hodge, J. and Radick, G. , New York: Published in Cambridge University Press.
- Şenocak, İ. (2019). “Dünyevileşme/Sekülerizm ya da Hristiyanlığın İf-lası”, <https://www.ihsansenocak.com/dunyevilesme-sekulerizm-ya-da-hristiyanligin-iflasi/> Erişim tarihi: 05.07.2019.
- Taslaman, C. (2013). Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı, 6. Baskı, İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Taş, M. (1999). Avrupa'da Irkçılık: Göçmenler ve Aşırı Sağ Partiler, Haz. Su-avi Aydın, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Thaxton, C. B., Bradley, W. L. & Olsen, R. L. (1984). The Mystery of Life's Origin: Reassessing Current Theories, Philosophical Library, New York, pp. 202-205.
- Tutar, H. (2013). İşletme ve Yönetim Terimleri Ansiklopedik Sözlük, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, C. (1989). Evrim Kuramı ve Bağnazlık, Ankara: Bilgi Yayınevi.